

FILOZOFICKÉ ASPEKTY EDUKACE / FILOSOFIE EDUKACE

PLATNÉ PRO STUDENTY ZAPSANÉ V AKADEMICKÉM ROCE 2023/2024 NA NÍŽE UVEDENÉ POVINNÉ PŘEDMĚTY V RÁMCI DOKTORSKÝCH STUDIJNÍCH PROGRAMŮ:

DSP Didaktika informatiky:

KTE/XFAE@ Filosofické aspekty edukace

DSP Education:

KPG/X4PAE Philosophical Aspects of Education

DSP Pedagogika:

KPG/XFIAE Filosofické aspekty edukace

DSP Hudební teorie a pedagogika + Music Education:

KHV/XFED@ Filosofie edukace/Philosophy of Education

DSP Výtvarná pedagogika

KVV/XFAE@ Filosofické aspekty edukace

Cíle předmětu:

Cílem předmětu, který je koncipován jako povinná součást doktorského studijního programu je rozvíjet teoretickou základnu studenta doktorského studijního programu a zároveň napomoci koncipování teoretických východisek jeho disertační práce. Filosofie výchovy je proto klíčová především v oblasti reflektování, zkoumání a kritického zvažování obecných a základních principů, struktury a obsahu výchovy a vzdělávání jako rámce pro porozumění, analýzu a kritického zhodnocení teorií výchovy a vzdělávání, o které student DSP opírá svou budoucí disertační práci.

Požadavky na studenta:

Student je v rámci zkoušky povinen:

a) Předložit ucelený text charakterizující obecná teoretická východiska jeho budoucí disertační práce v rozsahu minimálně 10 stran textu (ucelený text v podobě eseje či odborné studie je student povinen odevzdat nejméně 10 dní před vypsáním termínem zkoušky, na který je přihlášen. Na základě uvedeného textu budou v rámci zkoušky diskutovány základní kategorie jeho disertační práce a jejich širší ukotvení. Studentům je doporučeno absolvovat konzultaci zaměřenou na koncipování teoretických východisek - kdy mu bude s ohledem na zaměření disertační práce doporučena rozšiřující studijní literatura. Student bude hodnocen na základě své schopnosti prezentovat zaměření své budoucí disertační práce v kontextu konzistentní a logicky kongruentní teorie výchovy a vzdělávání.

b) Prokázat orientaci v základních kategoriích a problémech výchovy a vzdělávání prostřednictvím rozpravy nad konkrétním problémem:

- Výchova jako pomoc x výchova jako manipulace
- Moc a bezmoc výchovy a vychovatele
- Hranice výchovy
- Jedinečnost x obecnost výchovy

- Výchova k profesi x výchova k lidství
- Univerzální obsahy výchovy

A to z hlediska možných základních filosofických perspektiv výchovy a vzdělávání:

- Hledání trvalých aspektů lidských znalostí a hodnot
- Hledání klíčových znalostí a dovedností, které by měl žák získat
- Hledání na žáka orientovaného učení a důraz na význam reálné zkušenosti
- Utváření poznatku jako individuální/sociální kognitivní konstrukt
- Hledání a zdůrazňování role individuální volby a zodpovědnosti ve vzdělávání
- Definování sociální a politické aspektů vzdělávání a jejich potenciálu pro reprodukci sociálních nerovností či potenciálu pro sociální změnu.

Studentům se doporučuje absolvovat konzultaci zaměřenou na širší teoretické/filosofické aspekty jeho budoucí disertační práce. V rámci uvedené konzultace bude studentovi doporučena také studijní literatura.

Studentům je doporučeno připravovat se na zkoušku v návaznosti na stanovené požadavky dle následujících okruhů/témat zveřejněných na webu, která slouží jako návod na přípravu požadované eseje a možnou kategorizaci jednotlivých problémů filosofie (obecné teorie) výchovy - jako teoretický rámec a deskripci problémů.

V rámci orientace v základních kategoriích a problémech výchovy a vzdělávání je vyžadováno zpracování na základě vyšších kognitivních procesů, tedy zkouška není založena pouze na ověření schopnosti studenta reprodukovat zapamatovaná fakta, ale naopak směřuje k ověření schopnosti studenta (na základě vyšších kognitivních procesů) představit ucelené zpracování pojetí konkrétního problému (a to prostřednictvím jeho analýzy, syntézy a hodnotícího posouzení směřujícího k přestavení vlastního pojetí v návaznosti na prostudovanou literaturu a jiných zdrojů).

Níže uvedené okruhy jsou proto navrženy jako inspirační zdroje a ucelené představení problémů v dílech významných osobností filosofie (a širěji teorie) výchovy.

Okruhy:

1. Edukace jako dialogický rozměr výchovy v období antiky (eklekticismus), mravní směřování křesťanství – evropské ideály, význam přirozené výchovy.
2. Proměna názorů na cíle a obsah výchovy v kontextu společenského vývoje u vybraných pedagogů a filozofů (Démokritos, Sokratés, Platón, Aristotelés, Seneca, Aurelius, sv. Klement, sv. Origenes, sv. Basil, sv. Jeroným, sv. Ambrož).
3. Edukace jako pozdvíhnutí důstojnosti člověka. Edukace jako nástroj aktivity, iniciativy a schopnosti rozvíjet společnost. (T. Morus, T. Campanella, F. Bacon, D. E. Rotterdamský, F. Rabelais, J. A. Komenský).
4. Filozofie jezuitské edukace. Filozofické a pedagogické názory období osvícenství. (J. Locke, J. J. Rousseau, C. A. Helvétius, D. Diderot, F. M. A. Voltaire, J. B. Basedow).
5. Pojetí člověka a jeho výchovy v pedagogických směrech 19. a 20. století. Naturalistické směry, dynamická pedagogika, hlubinné pedagogické směry, sociologické směry, pragmatická pedagogika,

existencialistická pedagogika, náboženská pedagogika, experimentální pedagogika, pedagogika kultury a hodnot.

6. Edukace jako základ pedagogiky. Pedagogika jako samostatný vědný obor. Systém výchovného vyučování. Systém edukačních systémů (Herbart)

7. Fenomenologický přístup v pedagogice (Patočka, Palouš, Michálek, Fink), hermeneutická filozofie – hermeneutika jako metoda v pedagogice, existencialismus ve filozofii a v pedagogice (Rogers, confluent education, Gestaltpedagogik), personalismus – dialogická filozofie a pedagogika (Buber), pozitivismus a pedagogika (experimentální pedagogika), pragmatická filozofie a pedagogika (James, Dewey), marxismus.

8. Moc a dosah výchovy. Názory na vychovatelnost a vzdělavatelnost ve filozofických směrech od období renesance po současnost. Aplikace humanitních ideálů v životě školy.

9. Jedinec a společnost – vztahy mezi individuálním a sociálním ve výchově. Teorie lidského poznání. Názory na vývoj člověka. Výchova k lidské identitě. Podstata výchovy a jejího řízení v různých společnostech na základě utváření jejich kultury – komparativní přístup.

10. Identifikace společenských vlivů na edukační proces z různých úhlů pohledu (konsensualistické, konfliktologické a interpetativní paradigmaty).

11. Cíle a obsah výchovy v kontextu společenského vývoje. Komparace pojetí (teorií, strategií, paradigmat, obsahu) výchovy v kontextu cíle a obsahu. Výchovný cíl s ohledem na smysl lidské existence. Edukace jako součást procesu budování životních cílů.

12. Tradicionalismus versus inovace. Výchovné prostředky v kontextu společenského vývoje s ohledem na středoevropskou a anglosaskou tradici a jejich možnosti a uplatnění v současnosti.

13. Dilemata současné výchovy: inkluze, moc, autorita a svoboda, kázeň a demokracie, rodové stereotypy atd. Analýza dilemat a jejich srovnání.

14. Etika sociálních důsledků jako teoretické východisko učitelské etiky (princip humánnosti, princip lidské důstojnosti, princip morálního práva, princip morální odpovědnosti, princip spravedlnosti, princip tolerance, princip povinnosti) s ohledem na historický a společenský kontext. Vlastenectví nebo globalismus?

Základní literatura:

ALBERT, K. Philosophie der Erziehung. Sankt Augustin: Akademia Verlag, 1990.

BERTRAND, Y. Soudobé teorie vzdělávání. Praha: Portál, 1998.

BLAKE, N., SMEYERS, P., SMITH, R., STANDISH, P. (eds.). The Blackwell Guide to the Philosophy of Education. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.

BREZINKA, W. Filozofické základy výchovy. Praha: Zvon, 1996.

BREZINKA, W. Východiska k poznání výchovy. Brno: L. Marek, 2001.

CURREN, R. A Companion to the Philosophy of Education. Oxford: Wiley - Blackwell, 2003.

GÁLIKOVÁ-TOLLNAJOVÁ, S. Problém výchovy na prahu 21. storočia. Bratislava: IRIS, 2007.

CHAMBLISS, J. J. (ed.) Philosophy of Education. New York and London: Garland Publ., 1996.

KAŠČÁK, O., PUPALA, B. *Výchova a vzdelávanie v základných diskurzoch*. Prešov: Rokus, 2009.

KUDLÁČOVÁ, B. *Človek a výchova v dejinách európskeho myslenia*. Trnava: TU, 2007.

PALOUŠ, R. *K filozofii výchovy: východiska fundamentálnej agogiky*. Praha: SPN, 1991.

PALOUŠ, R. *Filosofická reflexe niekoľkých pojmov školskej pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2010. PATOČKA, J. *Filosofie výchovy*. Praha: PedF UK, 1997.

PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Ostrava: PdF OU, 2004.

PROKOP, J. *Škola a spoločnosť v kritických teoriách druhej polovice 20. storočia*. Praha: Karolinum, 2005.

SVOBODOVÁ, Z., PALOUŠ, R. *Homo educandus: filozofické základy teórie výchovy*. Praha: Karolinum, 2011.

ŠTVERÁK, V. *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: Karolinum, 2007.

TUBBS, N. *Philosophy's Higher Education*. New York: Kluwer Academic Publishers, 2005.

Další doporučená literatúra:

APPLE, M. W., BALL, S. J., GANDIN, L.A. (eds.). *The Routledge International Handbook of the Sociology of Education*. New York: Routledge, 2010.

ILLICH, I. *Odškolení spoločnosti. Polemický spis*. Praha: Slon, 2001.

KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuálnej práci*. Praha: Sociologické nakladateľství, 2004.

KELLER, J., TVRDÝ, L. *Vzdělanostní spoločnosť. Chrám, výťah a poisťovňa*. Praha: Sociologické nakladateľství, 2008.

KRAUS, B. *Sociálne aspekty výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999.

KUČEROVÁ, S. *Človek – hodnoty – výchova*. Prešov: ManaCon, 1996.

KUDLÁČOVÁ, B. *Fenómén výchovy (historicko-filozoficko-antropologický aspekt)*. Trnava: VEDA, 2006.

LIESSMANN, K. P. *Teorie nevzdělanosti. Omyly spoločnosti vědění*. Praha: Academia, 2008.

MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds.). *Nerovnosti ve vzdělávání. Od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladateľství, 2010.

PELCOVÁ, N. *Filozofická a pedagogická antropologie*, Praha: Karolinum, 2000.

PELCOVÁ, N. *Vzorce lidství*. Praha: Portál, 2010. RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria Publishing, 1995

SINGULE, F. *Současné pedagogické směry* Praha: SPN, 1992.

SKALKOVÁ, J. *Tradice hermeneutické pedagogiky a její vývoj v druhej polovici 20. storočia*. Praha: Pedagog. ústav ČSAV, 1992. SOKOL, J. *Filozofická antropologie*. Praha: Portál, 2002.

ŠIMONÍK, O., HORKÁ, H., STŘELEČEK, S. (eds.) *Hodnoty a výchova*. Brno: MSD, 2007.

VÁCLAVÍK, V. *Cesta ke svobodné škole*. Hradec Králové: Líp, 1997. WRIGHT G. H. *Humanizmus ako životný postoj*. Bratislava: Kaligram, 2001. *Časopisy: Journal of Philosophy of Education; Journal of Moral of Education; Journal of Sociology of Education. Race, Ethnicity and Education.*